

**Deset krajevarjev
cesarja Jožefa.**

Podružna povest iz
narodnega življenja češkega.

(Dodatek k izdaji „Vertice“)

V Ljubljani 1873.

V zastožbi in na prodaj pri Janezu Giontni-ju, bukvarju.

20-

Deset krajcarjev cesarja Jožefa.

Podučna povest iz
národnega življenja češkega.

(Ponatisnjena iz „Vertca.“)

JAKOB KOKAIL
Kupcevač v
Teržiču hst. 18

154

JAKOB KOKAIL
Kupcevač v
Teržiču hst. 18

V Ljubljani 1873.

V založbi in na prodaj pri Janezu Gionlini-tu, bukvarju.

GS Ø 704175

184
ЯКОВ КОХАН
Копирован
и
подписан
Яковом Коханом

Яков Кохан
Копирован
и
подписан
Яковом Коханом

201319526

Bilo je v prejšnjem stoletji okoli šestdesetega leta. Travnike in gozde pokrivalo je že spomladno zelénje.

Po cesti od Kraljevega gradca proti Pragi potovala sta dva mladeniča. Imela sta na herbtu popotne torbice, v roki palice in na glavi kapice sè zelenimi, širokimi okrajki.

Bila sta obá dovolj urna; nù na obrazu se jima je videlo, da ju ni ena mati odgojila.

Večji je bil bledega obraza, velikih in temnih oči. Na glavi je imel zametasto kapico, ki je bila sè srebrnimi žnorami obšita, pa kratko zeleno suknjico, svilni, rudeči ovratnik in prav lepe, po novejši izdelane čevlje. Na perstu se je lesketal zlat perstan z dragim kamnom, a popotna torbica bila je tudi prav lepo s kožo od serne obšita. Tudi druga obleka je bila čista. Videlo se je, da je z vsem dovolj oskerbljen. Ponosno je gledal v svet, kakor bi hotel reči: „Denar je največje blago na tem svetu!“

Njegov tovariš je bil mlad in krepek mladenič, kakih 20 let star, rudečega obraza in modrih oči, iz katerih se je še svetli ogenj čiste in nepokvarjene duše odseval. Njegova obleka je bila prosta, a vendar popolnoma pristojna za potovanje po meglenej pomladi. Na glavi je

imel kapico, katera mu pa njegovih lepih kodrastih las ni mogla pokriti. obširnej sè zeleno kožo, katero mu je njegov stari zapustil, spravljen je bilo vse njegovo majhno premoženje: nekoliko obleke in perila, rokodelskega orodja, kladivec, klešče in par žebeljev. V posebnem kožnatem predalčku shranjena je bila že precej stara in obrabljena molitevna knjižica.

Obá popotnika bila sta od pruske meje domá. Starejši je bilo sùknar, a mlajši vertnik. Janez in Miha bilo jima je imé, — toda vsak je bil od drugih starišev.

Janez je bil sin bogatega suknarja v B., ki je takrat sè suknom prav dobro po Ogerskem in Turškem teržil, ter si je na ta način svoje škrinje z lepimi novci napolnil. Miha je pa bil sin neke revne vertnikove vdove iz vasi blizu B. domá.

Vsled tega sta pa tudi bili njiju popotni torbici različno napolnjeni, pa tudi upanje v prihodnost ni bilo pri obeh enako.

Janez je nosil v svojem žepu celó eno menjico, pa tudi priporočilni list nekemu bogatemu tergovcu v Prago. Njegov oče mu sicer ni dal blagoslova, ko je odhajal, a vendar je pripravil veliko pojedino, h katerej je vsa rodbina bila povabljena. Berž ko bo domóv prišel in svoja leta na tujem preživel, prevzel bode imovíno in posel svojega očeta, kateri mu ni družega pri odhodu rekel nego to: „Delaj in ravnaj pravično! S temi besedami je starček samo to željo izreči hotel, da bi mu sín bil marljiv delavec, kateri bi tudi s tujimi deželami znal dobro trgovati.

Ni bilo tedaj nič čudnega, da je Janez svojo torbico ponosno na herbtu nosil.

Miha je pa imel lehkó in revno torbico, ali v njegovih persih je bil materin blagoslov. Mati mu je splela za pot nogavice, sešila mu, se vé da, iz prostega platna dve čedni srajci, in mu tudi za slovo stisnila pet šmarin petic v rokó. Vsaj je pa tudi revna bila takó, da reekrat ni imela kaj jesti. Vsa se je tresla, ko je ljubega Mihata prekrižala. Miha jej je pa sè solznimi očmi obljubil, da bo vedno živel le po njenih naukih.

Tako sta mladeniča potovala in bila sta že blizu

mesta Nahoda na Češkem. Bilo je ravno poludne in solnce je tako pripekalo, da sta morala v stran obrniti, ter si sence iskati. Med gostim lesovjem najdeta ožek pot, ki je v bližnji bukov gozd peljal.

V daljavi slišalo se je zvoniti poludne.

„Oh“ reče Janez, „kako je v tej senci prijetno; tukaj se bode dalo dobro odpočiti.“

Ko je torbo iz herbta odvezal, stegne se po zelenej trati, odpre jo, ter izvleče iz nje sklenico napolnjeno z dobro pijačo, pa tudi kos svinjskega plečeta in kos pogache je kmalu pred njim ležal.

Miha, revni vertnik, je pač v svojej torbici imel pet šmarnih petic, katere mu je mati darovala, — ali za kosilo vendar drugega ni imel, nego kos črnega kruha in vodó iz bližnjega potoka.

Pa mu je bilo tudi malo mar za kosilo! Poslušal je le glas zvoná, ki ga je opominjal na njegovo preljubo domovino, njegovo domačo vas in mater. Nekaj mu ni dalo mirú; moral je svoja notranja čutila odkriti Bogú.

Počasi odide k cerkvici, ki je stala na verhu hribčeka; med tem je njegov tovariš v travi ležal in prav tečno južinal.

Ravno se je pobožno zamislil, — kar sliši glasne možke glasove. Čez nekaj trenutkov prideta dva možá, ter skerbno gledata okoli, kakor bi kje iskala kake kerčme. Po vnanjem obličji, rekel bi, da je eden gospodar, a drugi njegov hlapec; obá sta imela zelene popotne suknje, od nog do vratú zapete. Draga obleka bila je gotovo znamenje, da sta bogatina. Prijazno pogledata Mihata, ki je ravno skočil od cerkvenega praga, ter jima šel nasproti.

„Oh!“ reče eden proti Miha tu, „vsaj je pač tukaj duša, ki nam more pomagati. Od kod si, in kaj delaš tukaj?“

„Hvaljen Bog!“ odgovori Miha, ter se spoštljivo prikloni, „jaz sem vertnarski mladenič iz B., grem v Prago, da si poiščem dela in ravno sem tukaj za svojo dobro mater malo molil.“

„Hm, to se mi dopade,“ reče tujec. „Torej delavec in vendar ima občutke, . . . kako ti je pač imé?“

„Miha Tavbar,“ odgovori ta, pričakovaje daljnega vprašanja.

„Torej Miha,“ nadaljuje tujec, „veš kaj? Dozdaj si molil, zdaj boš pa delal. Le poslušaj! Pod cesto doli leži moj voz s potertim kolesom; najpred bi ga moral iz peska izvleči, potem nam pa kakega kovača dobiti, ki bi ga popravil.“

„E kaj še!“ odgovori Miha, ter pokaže na svojo torbo, „vsaj še kovača ne bode treba; jaz imam sam kladivec in žeblje, — bomo že naredili.“

Tujec se nasmeje pripravnemu mladeniču. „Izverstjen korenjak,“ reče svojemu tovarišu, katerega je Miha naprosil, da mu pomaga voz iz peska potegniti „pač da se mi dopade fanté, okreten je in pobožen.“

Koj spodej pod kapelico ležal je voz v pesku, a poleg njega stala sta gospoda, ki sta bojazljivo gledala, ali bo kaj z vozom ali ne. Zraven njih je stal tudi voznik, ki si je brisal znôj s potnega čela.

„Nû, zdaj ste tukaj trije!“ reče Miha, „imate sicer močne roke, pa vendar ne morete voza iz peska pote-

gniti. Menda si ne bi radi umazali svojih lepih rokavic? Le počakajte malo, bom pa jaz pomagal!“

Pri teh besedah skoči na griček, ter kmalu pride sè svojim tovarišem Janezom, kateri se je zévaje in prav nerad počasi za njim vlekel.

„Derži se, sùknar,“ opominja ga Miha, — sram bi nas moralo biti, ako nas pet ne bi moglo tega voza iz peska potegniti. Toda gospoda v zelenih suknah se nista vozá práv nič doteknila, pa tudi ni bilo potreba, ker Janez, Miha in voznik so ga kmalu privlekli na kolesnino.

Gospod v zelenej suknji poterka mlademu vertniku na ramo, ki je v dvajsetih minutah voz tako dobro popravil.

„Hvala ti,“ reče mu, „zelò si mi ustregel in pokazal si, da si izversten delavec. Ne bode ti škodovalo. Tukaj nà, vzemi ta denar zase in svojega tovariša; ako se na denar umejeta in znata hraniti, lahko sčasoma to darilce v zlato spremenita.“ Pri teh besedah potisne vsacemu nekoliko okrogličev v roko.

Miha se priklone in reče: „Delo, ki sem ga pri vozu imel, pač ni vredno, da kako plačilo zanj vzamem; pri nas je navada, da se delo le pri izurjenih kovačih v kovačnici plačuje.“

Gospod v zelenej suknji se smeje.

„Le obderži, kar sem ti dal,“ reče in hitro v voz skoči, „vsaj si pošteno zaslužil, — pa ne misli da je srebern denar; ako te je volja, znaš me v Pragi obiskati, pa hočem tebi in tvojemu tovarišu preskerbeti dobrega gospodarja in dobro službo.“

„Kako bi vas pa mogel najti v velikem mestu?“ vpraša sramožljivo mladenič.

„Le vprašaj na Hradžinu po grofu Falkensteinu,“
zaverne gospod ter se naglo odpelje naprej.

Zdaj mladeniča zopet svoje torbice na herbet naravnata in pogledata dar, katerega sta prejela.

„Tri sto medvedov!“ zavpije Janez proti svojemu tovarišu in derži na roki denarje, „deset bórih krajcarjev . . . je li to dar? Pa za té krajcarje tukaj sem grofov voz iz peska vlekkel, sem si suknjo in čevlje raztergal! — Ej — da sem mu rajše iz svojega žepa še deset krajcarjev priložil in ga vprašal, da li se pač deset krajcarjev more vzeti kot grofovsko darilo?“

Tako je še dolgo časa godernjal. Tudi Miha pogleda zdaj svoj dar. Tudi on je prejel deset krajcarjev, ali vendar ni godernjal. Vsaj ni voza iz koristoljubja popravljal, ampak le iz postrežljivosti. Varčno spravi deset krajcarjev k unim grošem, katere mu je mati na pot dala. Mislil si je: kedor ni z malim zadovoljen, tudi večjega vreden ni.

Jacob Kokail
Landesproduktenhändler
Neumarkt No. 154

Mladeniča potujeta dalje. Čez tri dni zagledata kraljevsko mesto Prago z mnogimi lepimi cerkvami in poslopji.

Pozno v noči prideta tja, vsa prašna in trudna, ter jo naravnost zaverneta v bližno kerčmo v B. Bila je to kerčma za potujoče rokodelce in delavce, — velika, štiri-

oglasta soba z lesenimi klopmi in ravno tako dolgimi mizami. Polna soba je bila dima. Okolo miz sedele so vsakoverstne osebe, raznoverstni rokodelci in delavei.

Bilo je tu notri kakor v kakem mlinu. Ta se je smijal, drugi govoril, tretji upil, — a najmočnejši glas se je slišal nekega kramarja, ki je ure na prodaj ponujal.

Naša tovariša koj sedeta med druge goste. Po rokodelskeji navadi vprašali so ju, od kod sta in kako sta kaj na potu živela.

Odgovor je bil kratek; vsaj sta ravno iz doma šla. Večina nazočih se ni veliko brigala za nju, le kramar je hitro opazil okrog Janezovega vratu svilnat robec. Koj se jima približa. Za nekaj časa je Janez že iz torbice denar vlekkel, da kramarju prav drago plača slabo sreberno uro. Šest goldinarjev je veljala. Janez plača in prešteje denarje, ki so mu ostali. Jezno verže unih deset krajcarjev, ki je je na cesti dobil za darilo, na mizo, da se mu ne bi pomešali z ostalimi, večjimi denarji.

„Gospod dobro razločuje denar,“ pravi kramar; „prav dobro znate bakreni drobiž ločiti od srebra. Ti le bakreni okrogličji tukaj gotovo niso od matere?

„Primaruha! res da niso,“ smeje se Janez, „to je dar iz grofovske mošnje, katera je pa morala biti jetična, kajti nič družega ni bilo notri.“

Zdaj začne pripovedovati kramarju dogodbo o grofu in o podarjenih krajcarjih.

„In to je grof?“ končá še malo vinjen, „naj si le s temi krajcarji svojo grofovsko krono obšije. Bogat človek, kakor sem jaz, ni treba, da se za tako beračijo še komu uklanja. Tukaj imiate kramar, vzemite teh deset krajcarjev kot nameček za uro, ki sem jo od vas kupil.

Pri teh besedah verže kramarju denar v roko, ki se je pa veselo smijal, mislé si: „Dober tergovec vsak krajcarček porabi lahko noč!“

Hitro pobere svoje ure, vstane in odide.

III.

Drugo jutro gresta Janez in Miha v mesto, da si poiščeta službe.

Janez je svoje priporočilno pismo na prvega suknarskega fabrikanta že oddal, ter je bil tudi čez nekaj ur pozneje že v njegovo delarnico sprejet.

Revnemu Mihatu ni šlo tako po sreči. Njemu je bil svet zapert. Pri vseh posestnikih vertov je bil, povsod se je oglaševal, ali vse zastonj. Vsak mu je odgovoril, imamo že vertnika, pridi v jeseni, ko se bode sad obiral.

Ubogi mladenič je mislil na svojo mater, katerej je hotel sè svojim zaslužkom v Pragi pomagati. Zdaj bo reva še večje pomankanje terpela.

Sè solznimi očmi je hodil okoli, ter je včasih kaj bral iz knjižic, katere mu je mati dala.

Nek človek, že precej v letih, vprašal ga je, zakaj je tako žalosten? Ko je izvedil vzrok njegove žalosti, nasmeje se mu in ga potolaži:

„Ako drugega nič ne iščeš nego dela, kmalu si bo-deš pomagal. Moj vertnik rabi dobrega pomočnika v vertu na Višehradu, pa pojdi z mano.

Mož je bil bogat in sploh spoštovan zlatar pražki. Vzel je Mihata k sebi, ter mu je dal službo v svojem vertu na Višehradu.

Kako se je Miha radoval, ko je prvo pismo materi pisal, ter jej čez nekaj mesecev tudi že nekoliko prihranjenih krajcarjev poslal. Na grofa v zelenej suknji, kateri mu je deset krajcarjev podaril, ni prav nič več mislil, ter

ga tudi ni iskal; službo je imel, pa mu posredovanja gosпода grofa ni bilo treba.

Pri delu prešla je mlademu Mihatu hitro vesela spomlad. V tem času je svojej materi že dva pisma poslal, a v vsakem bila sta po dva sreberna tolarja. Še toliko časa ni imel, da bi mogel svojega tovariša in rojaka Janeza obiskati.

Ta je bil, kakor smo že rekli, pri nekem bogatem suknarji v službi. Pa on ni bil v Pragi samo zavoljo svoje službe, iskal si je tudi zabave in veselja; večkrat se je jezil celó nad solncem, da ga v spanji vznemiruje, pa je tudi večkrat karal vratarja, ki je vsako noč že ob enajstej uri zaklenil vrata, ko je namreč on v kerčmi najboljše volje bil. — „Vsaj se samo enkrat živi,“ je večkrat dejal.

Tega svojega prigovora se je Janez čversto držal. Čez osem tednov, odkar je prišel v Prago, je po navadi svojih tovarišev imel že dolgo pipo (fajfo) iz morske pene, ki jo je drago plačal ter iz nje pušil, da je bilo grôza. Tudi si je našel dosti malopridnih tovarišev, kateri mu so pomagali sreberne dvajsetice v pivarnah zapijati, pa tudi gerde nesramnosti doprinašati; zato je pa Janéz imel že skorej steklene oči na svojem obrazu, ki je še nedavno žarel kot dragi kamen . . . Sercé mu je bilo tako pusto in prazno, kakor pozneje njegova mošnja, a ko je leto minulo, začel je Janézov gospodar godernjati nad lenim in pokvarjenim mladeničem, da ga namreč ne more dalje imeti pri svojem rokodelstvu; začeli so godernjati tudi Janézovi sodelavci nad njim in nad odertniškim kramarjem, ki je vsaki dan hodil okoli delarnice in Ja-

nezu njegove mejnice pokazoval; godernjal je pa tudi sam Janez nad svojimi stariši, ki mu niso hoteli več denarjev pošiljati. Mislili so baje: dober rokodelski pomočnik, katerega stariši na pot dobro spravijo, si pač lahko kaj zasluži; pa so imeli tudi še več drugih otrok preživeti, k temu so pa še jako neugodne razmere, v katerih je bilo takrat naše cesarstvo, ovirale trgovino s turškimi deželami, in to je posebno Janezov oče prav dobro čutil.

Tako je minulo eno leto. Naša mladeniča Janez in Miha sta vsak po svoje živela.

Janezov oče naglo umerje. Zapustil je, kar nihče ni mislil, več dolga nego premoženja; poleg tega mu je pa še h koncu njegovega življenja ogenj veliko škode napravil. Namesto prejšnega bogastva, bilo je zdaj v hiši vdove in štirih otrok veliko uboštvo.

Janezova obertnija je bila prav slaba; upniki so ga jeli tirjati, od doma ni dobival nobene pomoči, sam je bil pa bolehen, in tako ni vedil, kaj bi počel.

V tej velikej stiski pade mu na misel, da ima v mestu dobroserčnega rojaka Mihata, za katerega je slišal, da je pri zlatarji. Nikoli ga ni poprej obiskal, ker mu ga ni bilo treba. Slišal je o Mihatu, da mu gre dobro, da se čisto in lepo nosi, pa da si je tudi že nekaj denarjev prihranil. In ker so ga upniki že toliko nagajali, mislil si je Janez, da bi mu morda Miha mogel nekoliko denarjev posoditi. Njegova prevzetnost mu tega dolgo ni pripustila, ali kaj si če? — brez denarjev in upanja bil bi prisiljen beračevati.

Odloči se torej neko nedeljo po poludne, ter se podá

k svojemu nekedanjemu tovarišu. Odkritoserčno se mu vsega odkrije, pa ga prosi le za deset goldinarjev na posodo. Rekel je, da mu je le za nekoliko trenutkov toliko denarja treba, in mu hoče zopet vse pošteno poverniti. Dobroserčnemu Mihatu je bilo že to dosti, da je bil Janez njegov rojak. Serčno obžaluje svojega tovariša

mu s pobešenimi očmi reče, da je ravno včeraj svoje prihranjene krajcarje materi poslal, in je zdaj sam suh kot poper.

Bilo mu je zelo težko pri serci, da svojemu rojaku prošnje ni mogel izpolniti, in ko je videl, da se mu Ja-

nez nekako neverjetno smehljá, privleče svojo mošnjico iz škrinje ter reče: „Glej, ljubi Janez, to mi je vse, kar še imam.“

V mošnjici je bilo le onih deset krajcarjev, katere je nekedaj od grofa dobil na cesti v Nahod.

Ponudi je Janezu: „Na vzemi“ pravi mu dobroserčno, „vzemi te zadnje krajcarčke; morebiti si ž njimi kaj pomagaš.“

Janez je bil ves dan lačen in nehotè seže po denarji, katerega je pred nekaj leti iz svoje mošnjice vergel.

Ali na enkrat zgrabi krajcarje tretja roka. Bil je namreč Mihátov gospodar, zlatar iz Višehrada, ki je krajcarje vzel, ter jih pozorno gledal.

„Bodi varčen,“ reče Mihátu, saj si pač zmiraj varčen bil. In zdaj hočeš tako lep denar zaferčkati, kakor da bi bili to kaki vinarji.“

Miha ga debelo gleda, a on nadaljuje: „Lepo je od tebe, kakor sem ravno slišal, da tako rad svojemu rojaku pomagaš, ali pri tem pa vendar tudi nase ne smeš pozabiti . . . “

Zlatar vzame krajcar za krajcarjem v roko, vsakega obrača in ogleduje, maje z glavo in se smeje; potem pa gre, brez da bi kaj rekel, v svojo delarnico, ter se kmalu poverne z velikimi očali na nosu in prinese sabo siv, tenek kamen in pilo, s katero začne krajcar rezati in vertati, tako dolgo, da naredi luknjo na enem kraji. Zdaj porine pilo vanj in krajcar počí v dve polovici, in glej — iz bakrenega krajcarja pade na mizo zlati, ogerski cekin . . .

Miha in Janez stojita kakor okamenela pred

zlatarjem. Zdaj vzame zlatar tudi drugi, tretji in tako dalje vseh deset krajcarjev redoma v roko, vsakega prepili in iz vsakega pade ogerski cekin.

„Precej sem si mislil,“ poreče smijaje se zlatar ter poskuša cekine na nekem kamenu, ako so res čistega zlata, — „precej sem si mislil, da so ti debeli krajcarji terezijanskega kóva, in da imajo nekaj dražjega v sebi; kajti predebeli so se mi zdeli za bakreni denar.“

In tako je bilo. Cesarica Marija Terezija je namreč, kakor je znano, večkrat dala v bakreni denar vkovati cekine, ter je tak denar rabila za različne prijazne darove, posebno za družine. Taki denarji, se vé, bili so le malo komu znani. Oni krajcarji torej, katere je grof dal Mihatu in Janezu na cesti pri Nahodu, bili so tudi taki.

Miha pri tej priči ni znal, kaj bi rekel.

Bied kot cunja je stal ves osupnen pred zlatarjem, a Janez je bil jezen in si je mislil: „Kako sem bil pač neumen, da sem tako lepe denarje kramarju zastonj tja vergel!“

Tako je bil Miha nenadoma gospodar od 10 ogerskih cekinov, a njegov rojak Janez ni imel niti vinarja.

Miha je koj mislil na svojo mater. Kako bi pač starico veselilo, ko bi jej ta bogat zaklad poslal! — Kako bi reva koj odložila očala, ter bi si brisala solze hvaležnosti! Kako bi vendar blagoslovila svojega sina! —

Premišljevaje to, stopijo mu solzé veselja v oči.

Ali stoj! — Pošteni mladenič si je še nekaj drugega mislil.

Ali je pa res blagi dobrotnik vedel, da so v kraj-

earjih cekini? Znabiti je on sam mislil, da so le bakreni krajcarčki?

In ako ni vedel, da so cekini notri?

Potem se je zmotil.

In kedó bi tudi dvema popotnikoma za tako majhno delo koj 20 cekinov plačal?

Gotovo da grof ni vedel za cekine, — „a krivično blago nikoli ne tekne,“ rekla mu je večkrat njegova dobra mati.

Tako je Miha mislil in mislil, ter naposled rekel svojemu gospodarju: „Moram grofa vendar prositi, da denar, pri katerem se je zmotil, nazaj vzame, ter vidi, da je na svetu tudi še poštenih ubožcev.“

Ves razmišljen naglo odide gori proti Hradžinu, ter na Janeza popolnoma pozabi.

Njegov gospodar gleda dopadljivo smijaje se za njim

IV.

V tej naglici je pozabil, da je že celo leto minulo od one dogodbe na nahodžkeji cesti, pa da bi se lahko zgodilo, da grofa več v Pragi ni; nù vendar si je mislil, da je velikodušni dobrotnik, ki mu je naročil, da naj pride k njemu, vendar le znabiti v Pragi. Odloči se, koj ga poiskati in berž, ko ga najde, izročiti mu denar.

Ko je tako naglo dirjal mimo Švarcenbergovih poslopij, se je skorej zadel v nekega priletnega gospoda, ki se je z dolgo palico sprehajal onod.

„Počasi, le počasi mladenič,“ nasmeje se mu gospod prijazno, „vsaj nisi divji lovec tam v čeških gozdih.“

Mihatu se je prijazno obličje gospodovo tako dopadlo, da si ga upa koj nekaj vprašati.

„Milostivi gospod!“ reče, „morda bi mi znali povedati, kjé bi našel zelenega grofa?“

Gospod se nasmeje in zmaje z glavo.

„I, nú,“ nadaljuje Miha, „grofa Falkensteina sem hotel reči!“

Stari gospod pomeri Mihata z očmi od glave do peté. „Falkenstein? Falkenstein?“ odgovori, „hm — hm — kaj bi pa rad z grofom Falkensteinom? V celej Pragi ni grofa s tem imenom.“

„Oj,“ prosi Miha, ne bodite hudi, da sem se prederznil vas vprašati; lahko je, da gospoda grofa ni več v Pragi, ali pred enim letom je moral vendar tukaj biti, — bi me drugače ne bil mogel povabiti k sebi na Hradžin. Do zdaj ga nisem iskal, ker ga nisem potreboval; ali zdaj mu moram njegove denarje nazaj dati in ga moram dobiti, naj si bo, kjer koli hoče, — iz svetá menda ni izginil!“

Stari gospod se smeje, a Miha mu obširno pripoveduje vso dogodbo o desetih kraljcarjih, — počemši od one dogodbe na cesti, — vse do današnjega dne. —

Ko je mladenič povest doversil, prime ga gospod za roko in mu prijazno reče: „Ti si redka prikazen na tem svetu! Za to hočem skerbeti, da te pripeljem k stopnicam, na katerih dobiš lahko darilo za svojo poštenost.“

Zdaj pelje Mihata do kraljevega gradu skozi železna vrata na Hradžin kjer je stala majhna kočija.

Miha je moral k njemu sesti, voznik počí z bičem in stari gospod zapové kratko: „na vert.“

Prišedši tja, pelje neznani dobrotnik Mihata v krasen vert. Miha že od daleč vidi dva gospoda, kako se zaupljivo pogovarjata, in če se ne moti eden je po vnanjem zaderžanji ves tak, kakoršen je bil zeleni grof na nahodžkeji cesti, a oni drugi bode, prej ko ne, njegov spremljevalec.

Miha seže z roko v žep, da bi se prepričal, če so še denarji notri.

„Oj, to je prav oni zeleni grof“ misli si, ko se je stari gospod njegovemu spremljevalcu začel priklanjati, ter mu nekaj v francoskem jeziku po tihoma pripovedovati. Grof je bil ravno tako oblečen, kakor takrat, ko je bil na nahodžkeji cesti. Pogleda in zapazi Mihata.

„Oho, to je moj znanec, ki mi je pomagal na cesti!“ pravi smijaje se, „kaj si me vendar prišel obiskati; dolgo si me pustil čakati nate in ko bi se ne bil slučajno zopet nazaj v Prago povernil, bi me ne bil našel več tukaj vsaj je že celo leto minulo, od kar se nisva videla“

Miha se tudi priklone, kakor je starega gospoda storiti videl. „Milostivi gospod, še zdaj me ne bi bilo tukaj,“ pravi potem, „ker mi niste nič dolžni, ali vi ste se hoteli šaliti z menoj in ste si v ta namen šalo izbrali, katera bi me bila lahko ob mirno vest pripravila, ako bi vas ne bil tukaj našel.“

„Kako to?“ vpraša smijaje se zeleni grof.

„Nikarte pa vendar misliti,“ nadaljuje dobroserčni mladenič, „da sem znabiti vse leto premišljeval, bi-li

vam dobro skrite cekine povernil; onih deset krajcarjev, katere ste mi dali na nahodžkej cesti, sem si bil shranil in še zdaj bi ne bil vedel za skrite cekine, ako bi ne bil moj gospodar, ki je zlatar, vsak krajcar prepilil. Zdaj pa le vzemite, kar je vašega; vsaj-gotovo niste vedeli, da v bakrenih okrogličih tičijo tako lepi zlati cekini!“ —

„Ej, da nisem jaz vedel!“ — pravi smijaje se gospod v zelenej suknji, ter pazljivo preobrača cekine v roki, kakor da bi kaj tacega še nikoli ne bil vidil.

„Ne delajte se vendar tako nevednega,“ reče Miha, „vsaj vam pač ne bodem verjel, če bi rekli, da ste debele krajcarje od zunaj in znotraj dobro poznali, ter da ste naju le hoteli skušati, ako sva dosti poštena. Nù, kakor vidite, v meni ste vendar poštenega človeka našli.“

Stari gospod, ki je Mihata pripeljal, se je že bal, da bo mladenič kako besedo preveč izgovoril, ker je namreč čedalje več in odkritoserčniše govoril; nù zdelo se je, da se odkritoserčni govor verlega mladeniča dopade grofu.

„Nù,“ pravi in ga na ramo poterka, „veseli me, da si tako pošten in si nazaj prinesel, kar misliš, da ni tvoje; . . . ali pa ni tudi-tvoj tovariš . . .“

„Ravno takih deset krajcarjev od vas dobil,“ preseka mu Miha besedo.

„Nù, in kje je on?“ vpraša grof.

„On — on —“ jeclja Miha, „ne vem, res ne vem, — on ni — on ni —“

„Tako poštena duša, kakor ti!“ poprime grof besedo. „Zato pa tudi vedi, da bom s tabo tako ravnal, kakor si zaslužil. Deset cekinov si le vzemi; jaz sem dobro vedil, da so v krajcarjih, ko sem ti je dal, zato le vzemi!“

„Gospod, tega pa ne,“ odgovori Miha; „moj gospodar, ki dobro vé za te cekine, bi mislil, da sem si morebiti izprosil od vas ta denar, a beračevati za denar se poštenemu človeku ne spodobi. In toliko, kolikor mi dati hočete, si z onimi par žebliji, ki sem je vlani v kolo zabil, pač nisem zaslužil. Dajte mi rajše kako pobotnico, s katero se bom gospodarju leliko izpričal, da vam sem denarje res pošteno nazaj izročil.“

„Dobra duša!“ začudi se gospod in ga prijazno pogleduje. „Ako bi vsi ljudje bili tako pošteni kakor si ti, in bi le za to plačilo zahtevali, kar si pošteno zaslužijo, mogel bi se vladar in domovina veseliti; ali mnogo jih je kateri bi radi le od tujih žuljev živeli . . .“

„Naj drugi delajo, kakor jim drago, to mene nič ne briga; odgovori Miha. „Zdaj mi pa le hitro naredite pobotnico, vsaj vidite, da bo nevihta in moram naglo domov iti, da še o pravem času spravim cvetlice pod streho.“

„Nù, ker si ti tako natančen,“ smeje se grof, „moram tudi jaz biti; precej bo pobotnica gotova.“

Namigne svojemu spremljevalcu. Ta prinese iz hišice papir in črnilo, katero postavi na kameneno mizo v vertu.

Grof v zelenej suknji sede in piše poterdilo.

„Takó“ pravi smijaje se in posiplje papir s peskom „hočeš imeti tudi kakošno pričo?“

„Bi ne škodovalo,“ reče Miha in pogleda po strani blizu stoječega gospoda. Grof mu namigne, gospod se vsede in podpiše pobotnico.

„Nù, zdaj smo se poravnali!“ reče grof smijaje se in vzame cekine, katere mu je Miha na tanko in varčno na mizo odštel, — ter je spravi v svoj žep.

„Dà, odgovori Miha in spravi pobotnico, ostanite zdravi in ako dovolite vas bodem še v tem lepem vertu obiskal, vsaj kakor vidim, manjka vam cvetlic, imate le samo francozko salato, a morebiti, da bi si jaz tukaj tudi kaj zaslužil sè svojim vertnarskim nožem.“

„Dobro, dobro,“ pravi grof smeje se, „v nedeljo se zopet vidimo; takrat me moreš na Hradžinu v gospodске hiši pri češkem levu obiskati; jaz bom še en teden tukaj in potem grem na svoje posestvo blizu Dunaja. Z Bogom!“

Serčno se smijaje odide potem sè starim gospodom, s katerim je bil Miha prišel, in sè svojim spremljevalcem gori po stopnicah.

Čez dve uri pozneje je stal Miha s pobotnico v rokah pred svojim gospodarjem.

Ta razvije papir in bere list:

„S tem listom poterjujemo, da smo od plemenitega vertnarskega pomočnika Mihata Tavbarja iz B., poštenega in zvestega mladeniča, prejeli deset ogerskih cekinov, katere smo zanj koj dali v Našej blagajnici za 500 srebrnih goldinarjev izmeniti, ter smo Našemu blagajniku zaukazali, da ta iznesek poštenemu mladeniču izplača. Ker so pa sploh zvesti in varčni ljudje redka prikazen na svetu, imenujemo poštenega Mihata Tavbarja ob enem za svojega vertniškega nadzornika na Naših družinskih posestvih v doljnjej Avstriji, ter mu bomo posebno imenovanje za to službo še ta teden izročili.

V Pragi, leta 1768.

I o ž e f.

Grof Auersperg, priča.“

Stari gospodar Mihatov ni mogel tega lista do konca prebrati. Jokati se je začel. Miha ves bled stoji pred njim; debele solze mu kapljajo po licih na papir — najlepša hvaležnost za veliko milost cesarjevo.

Cesar Jožef II., ki je takrat še vladal sè svojo materjo, potoval je takrat pod imenom grofa Falkensteina, in nihče drugi nego on je bil, ki je Mihatu daroval onih deset z zlatom napolnjenih krajcarjev. Ko je zopet prišel v Prago, je mnogo poštenih ljudi obdaroval.

Kaj se more še drugega misliti, kakor da je Miha že drugo jutro klečal pri nogah svojega visokega dobrotnika; da je čez osem tednov pozneje na cesarsko posestvo sè svojo materjo kot vertniški nadzornik potoval; da se je potem čez eno leto srečno oženil z hčerko svojega gospodarja, zlatarja na Višehradu, in da je v sivej starosti, ko je svojim otrokom večkrat pripovedoval o svojej sreči in o nesreči svojega rojaka Janeza, kateri je pozneje prišel v neko predilnico in je vsled svojega slabega življenja zgodaj umerl, vselej sè solznimi očmi pogledal podobno slavnega cesarja Jožefa II., kateri že davno pri svojih slavnih prednikih počiva v cesarskej raki na Dunaji.

Jacob Kokail

Landesproduktenhändler

Neumarkt No. 154

Tisk Egerjev v Ljubljani.

JAKOB KOKAIL
Kupcevač v
Terzičahst. 18

JAKOB KOKAIL
Kupcevač v
Terzičahst. 18

1841 • Jakob Kokail

